

Základní interkulturní trénink pro učitele - Ukrajina

Mgr. Zuzana Schreiberová
antropoložka a výkonná ředitelka
Multikulturní centrum Praha z.s.

Kulturní ledovec:

Kulturní rozdíly většinou neovlivňuje to, co je nad hladinou (slavnosti, oblékání, umění), ale naopak to, co na první pohled nevidíme. Celá řada skrytých principů a způsobů přes které se díváme a chápeme svět kolem sebe.

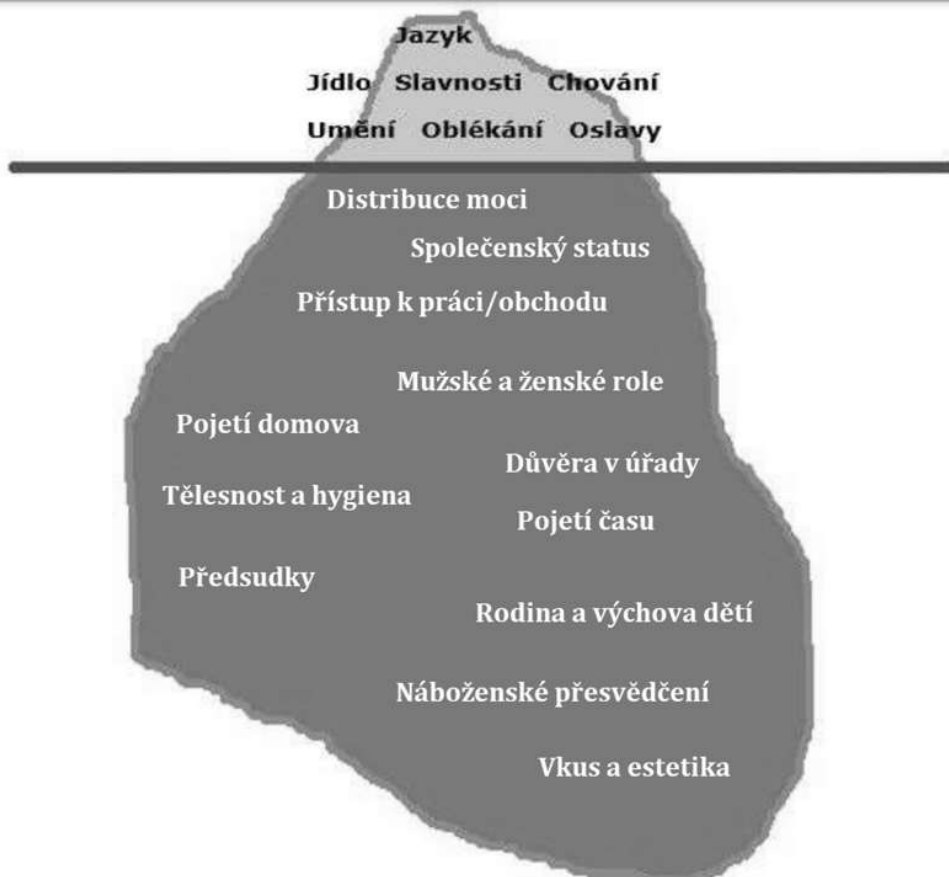

foto zdroj: Večerní Praha

Kulturní rozdíly

Ukrajinci jsou nám kulturně blízko, ale to neznamená, že by neexistovaly kulturní rozdíly nebo nepotřebovali podporu.

Kulturní rozdíly:

- **Distribuce moci** - demokratická vs autoritářská společnost, případně transformující se společnost (naše "divoké devadesátky"), potřeba ukazovat společenský status
- **Mužské a ženské role** - Ukrajina o něco tradičnější společnost, dřívější sňatky a mateřství, femininita, upravenost
- **Pojetí domova** - pro ukrajinské ženy je klíčové si moci samy vařit
- **Důvěra v úřady** - zásadní kulturní rozdíl, fungují hůře, úplatky nebo všimné, "postarej se sám", důvěra v rady v rámci komunity ("klienti"-zprostředkovatelé)
- **Předsudky** - různé oblasti Ukrajiny, pozor na nadávání na Rusy (ideálně musí začít oni), Putin se zaklíná zájmy "rusky mluvících Ukrajinců", rusky mluvící učitelé, představa Západu
- **Rodina a výchova dětí** - školy, důraz na výkon a kázeň, aktivity, hry v hodinách teprve začínají
- **Náboženské přesvědčení** - 80% Ukrajinců jsou věřící
- **Předsudky k psychoterapii** - ještě větší stud než běžně v ČR

Specifika příchozích z Ukrajiny následkem ruské invaze:

- **minimálně dvě fáze** - dva typy uprchlíků (těsně po vypuknutí konfliktu, lépe situovaní lidé, stihli se alespoň nějak připravit, čím válka postupuje tím se na útěk vydávají chudší lidé, často už bezprostředně zasažení válkou)
- **nucená migrace** - na rozdíl od Ukrajinců, co přicházeli do ČR za prací, tito nepřicházejí ze svobodného rozhodnutí, rodina se rozpadla, velká nejistota
- **přicházejí ženy a děti** - jiná migrační zkušenost mužů a žen, tradičnější společnost, nutnost péče o děti, komplikovanější zaměstnávání, starší děti přijímají roli chybějícího rodiče
- **"jiní" Ukrajinci než jsme dosud byli zvyklí** - předchozí pracovní migrace především ze Zakarpatí, chudá oblast, nyní i velká města ("ostravský plat")
- **rusky mluvící Ukrajinci** - identita není tolik vázaná na jazyk, rusifikace, ještě před 30 let ukrajinština jako "jazyk venkovanů" (srov. české národní obrození, syržyk (mix ruštiny a ukrajinštiny))
- **nejistota** - život se "sbalenými kufry", velká většina se chce brzy vrátit, zároveň blok v integraci
- **hromadné ubytování** - negativně ovlivňuje všechny aspekty vč. integrace

Komunikace:

foto zdroj: Deník

- mnohem víc než na informačním obsahu záleží na tónu hlasu, gestech, intonaci a vašem klidu
- "basic czech" - mluvit pomaleji, spisovně, ale artikulovat normálně, jednoduché věty
- ověřovat - doptávat se, nechat si věci zopakovat (i my ve stressu věci "odkýveme", navíc obava z toho, abych na sebe neupozorňoval, sám se nezeptám
- slovanští rodilí mluvčí - přehnané jazykové sebevědomí
- false friends - voní, páchne, krásný, úžasný, pozor
- **překladače - nově má nejvyšší online překladač Deep L i ukrajinštinu**

Rizika:

- **"klienti" zprostředkovatelé** - využívají toho, že na Ukrajině bývá zvykem i za standartní službu zaplatit nějaké "všimné", plus dosud bylo obtížné získat vízum do ČR (a teď to "najednou" jde), vybírají peníze i za služby, které jsou poskytovány zdarma
- **pracovní agentury** - 2300 v ČR, jen malá část je seriózních, řetězení zaměstnavatelů, nerozumí smlouvám, často nuceni podepsat bílko výpověď, nepřiměřené částky za "zprostředkování" nebo ubytování, dokonce i případy, kdy bránili požádat o dočasnou ochranu
- **práce načerno, práce v domácnostech** - často snaha pomoci, ale zvykáme ukrajinské ženy na práci načerno

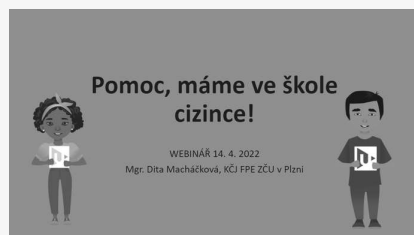

foto zdroj: SeznamZprávy

Základní informace o pobytovém statusu a podpoře pro příchozí: (Lex Ukrajina)

- www.mvcr.cz/ukrajina přesné znění:
<https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/102928/86345>
- EU spustila poprvé v historii článek o „dočasné ochraně“ – uprchlíci z Ukrajiny mají možnost si vybrat a žít, pracovat a čerpat podporu v jednom státě EU podle vlastní volby (kromě Dánska), je možnost cestovat ale jen na 90 dní
- dočasná ochrana trvá jeden rok s možností prodloužení (schváleno i na další rok)
- všem co byly uděleny „speciální dlouhodobá víza/víza strpění“ (razítko do pasu) se jejich status mění automaticky – není potřeba nikam chodit
- přístup na pracovní trh stejný jako Češi (*problematika agentur a zprostředkovatelů*)
- celý oddíl Lex Ukrajina věnovaný školství (zaměstnávání ukr. učitelů)
- plné zdravotní pojištění prvních 150 dní (na Ukrajině častější spoluúčast), do 18 a nad 65 dále hrazené, zbytek se musí registrovat na Úřadu práce
- humanitární dávka 5 000 Kč/os (uprchlíci z Ukrajiny jsou zatím drženi mimo národní sociální systém), první dávka pro všechny, pak nároková, od 7 měsíce se mění na částku životního minima

Integrace ve škole

Mgr. Dita Macháčková, KČJ FPE ZČU v Plzni
zářnam: <https://www.youtube.com/watch?v=r08aCUzoAo>
prezentace: <https://docs.google.com/presentation/d/1XU7HD60r18RmAZ7Uz2xKwCQWydT5U7Lh/edit#slide=id.p1>

Sociální integrace - potřeby:

- vřelé přijetí
- seznamovací aktivity (obrázky, UA slovíčka, překladač)
- zachování identity (výchovy):
- kulturní (není Čech)
- osobní (co umí, má rád) - děti začínají od nuly, nejsou "nikdo" nebo jen "uprchlík"
- bezpečný prostor - vědět za kým jít, pochopení, když se budou chovat "jinak", tiché období (některé děti strach sklepy, úzké prostory atd.)
- ČJ/UA spolužák
- třídní učitel, adaptační koordinátor, koordinátor inkluze, UA pomocníci
- komunikační karty, překladač

Komunikační kartičky (META o.p.s.) :

https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/meta_komunikacni_karticky.pdf

Sociální integrace - potřeby :

- pocit, že jsou vítáni
 - zapojení kolektivu
 - papírky se slovíčky
 - skupinové aktivity
- podpora
 - aktivní ověřování (rozumění, potřeb)
 - pomůcky, strava?
- čas
 - adaptační období
 - tiché období - dva týdny až tři měsíce, žák většinou pracuje, ale nemluví, sledovat jestli není šance oslovit další odborníky

Specifika slovanských mluvčích:

+

- rychlejší proces
- intuitivní chápání složitých jazykových jevů
- dobré porozumění

-

- přehnané jazykové sebevědomí → ověřování porozumění
- vliv rodného jazyka
 - výslovnost
 - slovní zásoba
 - tvary slov
- opravovat zrcadlením - pes x pesa "Aha, ty máš psa"

ZDROJE - VÝUKA DĚTÍ S OMJ:

- META – Inkluzivní škola
- NPI - edu
- Fb – Učíme děti s OMJ
- Fb – Začínáme učit češtinu pro cizince

Soužití českých a ukrajinských dětí, prevence
předsudků a stereotypů:

ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA:

Důraz na demokratické hodnoty a základní lidská práva

Hledání společného spíše než rozdílného

Kritický přístup k mediálním obsahům

Posilování důvěry v demokratické procesy a instituce

Reflexe (vlastní) předpojatosti

IDENTITA, CO JE PRO MĚ DŮLEŽITÉ:

Kdo jsi?

- 1. Učitelka
- 2. Máma
- 3. Sestra
- 4. ...
- 5. ...
- 6. ...

Identity jako okvětní lístky

Co je pro mě důležité?

- 2 hodnoty důležité pro mě osobně
- 2 hodnoty důležité pro moji skupinu (partu, třídu, kroužek, skautský oddíl apod.)
- 2 hodnoty důležité pro celou českou společnost

PŘEDSUDDKY A STEREOTYPY:

- Jsou přirozenou součástí našeho myšlení – pokud bychom nezobecňovali, tak se pořád do nekonečna spálíme o horkou plotnu.
- Problém začíná být ve chvíli, kdy své předsudky nereflktujeme a jednáme podle nich.
- Lidé z různých částí Ukrajiny, Ukrajinci a Rusové (pozor, často rodinné vazby), představa Západu, oficiální pohled ruské propagandy na Ukrajinu a Ukrajince, nejsou národ, neposlušný mladší bratr, který se "vymknul kontrole".
 - ilustrace - pohlednice NATO z roku 1971, která zobrazuje národní stereotypy

Je třeba jasně odsoudit útoky a pojmenovat protiprávní jednání.

- Násilí z nenávisti (předsudečné násilí) – zabývá se tím organizace In IUSTITIA
- Diskriminace – lze se obrátit například na občanské poradny nebo Úřad veřejného ochránce práv

Žáci jako oběti předsudečných útoků:

Co je potřeba mít na paměti:

- Rizika kulturní a jazykové bariéry (i u rodičů)
- Transgenerační zkušenost
- Posttrauma a jeho projevy
- Oběti mohou mít potřebu bezpečí, uznání, možnosti projevit své pocity apod.
- Útok zasahuje identitu oběti, může to být pro ni velmi citlivé

Vhodný přístup:

- Postupovat citlivě, zachovávat mlčenlivost, vytvořit bezpečné prostředí
- Znat možnosti odborné pomoci a umět oběť správně nasměrovat
- Policie, poradny pro oběti trestných činů
- Školní psychologové
- Terapeutická pomoc pro cizince

Předsudečně motivovaná šikana:

Co pomáhá:

- Citlivé pojmenování situace, kdy dochází k útokům (verbálním, fyzickým, v online prostoru apod.)
- Jasně deklarovaný postoj k předsudečnému jednání
- Zajištění bezpečného prostoru pro řešení
- Podpora oběti
- Podpora agresora – např. podpora změny jeho chování nebo odchodu z extremistické skupiny
- Ocenění těch, kteří se zastávají druhých
- Transparentní informování všech zúčastněných
- Rozpoznání, kdy a jak je potřeba zapojit další účastníky (vedení školy, rodiče, psychology, policii apod.)